

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.п.н Тодор Георгиев Галунов

На дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

по: област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки

професионално направление 3.3. Политически науки

Докторска програма: „Политически науки“

Автор: Наталия Красимилова Цветанова -Чилингирова

ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ „ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ”

ФАКУЛТЕТ ПО ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛНИ НАУКИ

КАТЕДРА „Политически науки и национална сигурност“

НАТАЛИЯ КРАСИМИРОВА ЦВЕТАНОВА-ЧИЛИНГИРОВА..

Тема: СИЛАТА И ТЕОРИИТЕ ЗА НЕЯ СЛЕД СТУДЕНАТА ВОЙНА

Научен ръководител: проф. д.н. Румен Кънчев, ПУ „Паисий Хилендарски“

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № РД-21-1492 от 17.01.2025 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определен за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „СИЛАТА И ТЕОРИИТЕ ЗА НЕЯ СЛЕД СТУДЕНАТА ВОЙНА“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование

3. Социални, стопански и правни науки,

професионално направление 3.3. Политически науки,

докторска програма „Политически науки“

Автор на дисертационния труд е *НАТАЛИЯ КРАСИМИРОВА ЦВЕТАНОВА-ЧИЛИНГИРОВА* – (докторант на самостоятелна подготовка) към катедра „Политически науки и национална сигурност“ с научен ръководител проф. д.н. Румен Кънчев от ПУ „Паисий Хилендарски“.

Представеният от докторант Наталия Чилингинова комплект материали на електронен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от “Правилника за развитие на академичния състав на ПУ”, включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;
- протокол от катедрения съвет, свързан с докладване на готовността за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;
- Приложени 3 статии, които са в реферирани и включени в НАЦИД издания;
- Справка за съответствие с националните минимални изисквания за ОНС „Доктор“;
- Протокол от предварителното обсъждане на доктората в катедра „Национална сигурност и политически науки“ .

2. Кратки биографични данни за докторанта

Докторант Наталия Чилингинова е завършила 2003 г. – 2009 г. магистърска степен „Право“ в ПУ “Паисий Хилендарски“, където през 2019 г. – 2021 г., получава и втора магистърска степен „Дипломация и международни отношения“. От 2021 г. е докторант в редовна степен при катедра „Политически науки и национална сигурност “ към ФИСН на ПУ „Паисий Хилендарски“. Работи като адвокат в собствена кантора.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Темата за силата в международните отношения има своето изключително важно място в модерната политология и политическата практика. Тя реално е включена в концепцията на външната политика на държавите от модерния свят, който, както се оказва, не е подминат от тежки международни конфликти, оказващи влияние върху глобалната сигурност. На този фон е балансът между меката и твърдата сила винаги е бил в полезрението на теоретиците и практиците.

Докторантката поставя за цел на изследването: да установи начина, по който концепциите за силата намират отражение в отношенията между държавите след края на Студената война. Основните акценти, поставени в дисертацията, са: анализ на международните отношения и определяне на ролята и мястото в тях на външната политика; очертаване на политическата система след края на Студената война; представяне на теориите и идеите за меката и твърдата сила и акцентирание върху приложението им в международните отношения; изследване контекста на отношенията между държавите на основата на преглед на главни стратегически документи като начало на бъдеща външна политика; изследване на дейността на част от международните институции и военни съюзи с прогноза относно ролята им за регионалната сигурност; анализ на закономерностите на модерните глобални отношения и опит за установяване на най-релевантните теории за конкретната политическа практика.

4. Познаване на проблема.

От изложението се вижда, че докторантката отлично познава проблема, използва много и разнообразни източници при изграждането на тезите си. Има собствено мнение. Последователна е в оценките си за приложението на силата в международните отношения. Самото подробно и амбициозно определяне на акцентите в дисертацията показва широта на теоретичния кръгзор, постижим само при задълбочени знания.

5. Методи на разработката

Докторантката си поставя за задача в хода на изследването да изведе както позитивните, така и негативните аспекти на изследваните процеси. В разработката са ползвани различни методи: теория на класическия и неокласическия реализъм, методът на теоретичния синтез; правно-исторически анализ; диалектико-логически синтез на обективни реалности, тен-

денции и процеси; исторически подход; сравнителен социологически анализ; сравнителен подход; интерпретативен метод чрез кабинетно проучване, базирано на работа по изследване на конкретни документи и научни източници. Приложените методи позволяват постигане на поставените цели и задачи.

б. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Темата е дисертабилна и е посветена на научен проблем, който не е достатъчно разработен от българската политическа наука. Трудът е в обем 217 страници и съдържа: Увод, пет глави, Заключение и Библиография. Използваните литературни източници са 249, от които 169 заглавия са на кирилица, а 80 – на латиница. Представени са 3 авторски публикации по темата на дисертационния труд, от които са на български език. Използваните източници свидетелстват за добрата научна осведоменост на докторанта по темата на изследването.

В изследването се прави политологичен анализ и се обобщават фактите и събитията, свързани с приложението на силата във вариантите: мека, твърда и интелигентна сила.

Определен е предметът на изследване: динамиката на силата в периода след Студената война.

Поставена е основната изследователска хипотеза, изследователските методи и структура на работата. Те са защитими и съответстват на подобен род текст. Техническото оформление на текста съответства на общоприетите норми.

Основната теза на изследването е: въпреки появилите се надежди за траен мир след 1989 г., скоро след края на Студената война светът се връща към употребата на твърда сила.

Авторката има пет работни хипотези:

1. НАТО ще продължава да има ключова роля за европейската сигурност, и предвид факта, че Европейският съюз все още не е в състояние да формира обща консолидирана армия.
2. Твърдата сила ще бъде трайно установена във външната политика на държавите, в следствиерезултат на което съперничеството между великите сили ще се изостря.
3. При използването на твърда, мека и интелигентна сила не може да се установи възходящ ред и еволюция, както в самата форма на силата, така и в някакво еволюционно разбиране на играчите относно прилагането на едната или другата концепция, т.е. те не са подвластни на йерархична подредба.

4. Международните институции и организации, които следва да бъдат гарант за мир и сътрудничество и израз на меката сила, не успяват да работят достатъчно ефективно и да предотвратяват или управляват международни конфликти.

5. Поради факта, че отношенията между държавите след края на Студената война са в състояние на хаотичност и непредсказуемост, дипломацията няма водеща роля в тяхното моделиране.

В структурно отношение дисертацията се състои от Увод, пет глави, заключения и списък на използваните източници. Спазени са изискванията на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в ПУ "Паисий Хилендарски".

В уводната част се прави въвеждане в изследователското поле. Аргументирана е актуалността на разработката, дефинират се изследователският проблем, целта и задачите, формулират се авторската теза и работните хипотези. Определят се границите на проучването, общата му структура, както и други уводни аспекти.

В първа глава се полагат теоретичните основи на изследването. Извеждат се базисните общотеоретични понятия: власт, политики, взаимоотношения на теорията с практиката. Разглежда се системният характер на международните отношения и се анализира световната политическа система в XXI век, трансформациите от еднopolюсен към многополюсен свят.

Втора глава представя основни теоретични разбирания за понятието сила и ги проследява в периода от съществуването на античната политическа мисъл до новото време и XX век. Прави се съпоставка между теориите и по-важните моменти в разбирането за силата.

Трета глава разглежда видовете сила, белезите и, действието и начина на прилагането на силата от държавите-държавите-субектисубекти на международните отношения. Извършва се теоретичен сравнителен анализ на силата. Обобщава се тяхната резултатност въз основа на външната политика и теоретичните принципи, които държавите следват при нейното формиране.

Четвърта глава изследва меката сила и публичната дипломация в икономиката, културата, образованието, науката, цифровизацията, социалните медии, медии и целите, които решават.

Петата глава представя структурата на международните отношения сцена преди Студената война, двуполярния модел, еднополюсния модел и състоянието на стратегическа пауза. Представена е ролята на международните организации като гарант за световния мир. Поставен е въпросът доколко държавите са в състояние да функционират като общност при разрешаване на проблеми, или средата налага те да отстояват самостоятелно своя национален интерес чрез силата, а не посредством международните институции. Прави се извод, че силата е непреодолим фактор при формирането на външната политика и защитата на националните интереси.

В заключението се обобщават резултатите от извършеното изследване на силата в международната политика, описват се приносите и частично се обобщават постиженията на текста. Правят се изводи за модерния свят, в който държавите са под постоянна заплаха за своята сигурност и напредък, и че вследствие на регионални проблеми са принудени да влагат сили в мобилизиране на ресурси, да прилагат строги мерки и регулации в икономически план, както планират стриктно спазване на фискална дисциплина. Акцентира се върху практиките на западните общества, които трябва да се справят с редица трудности в кризисна международна среда. Подчертава се, че западната либерална цивилизация днес има нов силен конкурент в лицето на Русия и Китай с тяхната съвършено различна култура. Новите международни реалности принуждават държавите да фокусират повече ресурси върху военната си мощ вместо върху инструментите на меката сила. Авторката смята, че посоченото опровергава оптимистичното очакване от края на XX век, че времената на глобални военни конфликти са безвъзвратно отминали.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Докторантката извежда следните приноси:

Дисертационният труд изследва феномена сила, еволюцията на разбирането за сила след Студената война, както и еволюцията на теорията за силата в този период. Проследено е развитието на обекта сила и еволюцията на теорията за силата, като трябва да се има предвид, че теорията следва обекта и понякога е възможно съвпадение на обект и субект. Подобен обект на изследване за докторантката е сравнително нов за българската политическа наука под формата на дисертационно изследване.

Текстът изследва приложението на меката сила в полето на публичната дипломация. За първи път от политологична гледна точка в България се изследва и властта в нейната динамика след края на Студената война.

Направен е сравнителен анализ между изследвания на други автори относно водещата роля на твърдата сила след края на Студената война. Посочената систематизация представлява своеобразен принос в българската политическа наука и основа за последващи анализи по темата.

Текстът се отличава с обобщаване на възприемането на силата в периода на древността и Средновековието като власт, докато през съвременността силата се тълкува разширително. Сравнено е разбирането за силата в тези три периода.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Докторантката представя 3 публикации на български език, които са в реферирани в НАЦИД издания. Публикациите имат връзка с темата и предхождат представения докторат. Не са използвани при друга процедура и не са в съавторство. Нямам информация да са цитирани в трудовете на други учени или награждавани.

9. Лично участие на докторантката

Анализът на текста ме води до извода, че докторантката прави собствени приноси и сама, и с методическата помощ на научния си ръководител, стига до изведените от нея резултати. В края на всяка глава прави кратки изводи, което подпомага да се открият акцентите на разработваните проблеми.

10. Автореферат

Авторефератът е в обем 32 страници активен текст и в синтезиран вид представя най-важните насоки, изводи и приноси, постигнати в дисертацията. Отговаря на изискванията на вътрешнонормативната база на ПУ „Паисий Хилендарски“, на „Закона за развитие на академичния състав“ и на „Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности.”¹¹ Критични забележки и препоръки

- Към всички глави се забелязва раздробяване на параграфите. Това от една страна спомага за извеждане на акцентите, но от друга води до излишно детайлизиране на въпроси, които може да се разглеждат и по-обобщено.

- В заключението, наред с приносите, се обяснява и структурата на дисертацията. Мисля, че мястото на подобни представяния е в уводната част. В заключенията трябва се обобщава направеното в труда и се извеждат приносите.

- Докторантката коректно цитира източниците, които ползва. На места в текста обаче не става ясно къде е нейното мнение и къде просто приема тезите на другите автори. Така се губят елементи от приносите и.

- Констатацията на докторантката е, че твърдата сила доминира в международните отношения. Интересна би била нейната по-категорична прогноза за периода в който това ще продължи. Дългата доминация на твърдата сила може да изправи света на ръба на глобален конфликт. Може ли това да се избегне? Какви са вариантите светът да се промени в посока, позволяваща доминация на „меката“ сила? Мисля, че подобни разсъждения и прогнози биха обогатили труда.

- В изложението реално е пропусна проблемът за евентуално изграждане на Европейски въоръжени сили. Интересно е в контекста на разработената тема как те биха се вписали в понятията „твърда“ и „мека“ сила особено с оглед началните стъпки в международната политика на Доналд Тръмп при началото на втория му мандат?

- Мисля че основният принос на докторантката е систематизирането на огромен емпиричен материал. Не мога да се съглася с изрази като: „за пръв път в българската научна литература“. Няма как да говорим „за пръв път“. Темите, визиращи международните отношения се изследват в различни научни общности в света. Има и защитени дисертации, монографии, статии, които в една или друга степен разработват аспекти на изследвания проблем. Самите многобройни цитирания в текста ясно показват, че и други автори работят по близки проблеми. Много трудно проблемът за „силата“ можем да кажем, че за пръв път се изследва в един докторат.

- Предлагам труда, след известни прецизирания и допълнения да се публикува. От гледна точка на евентуална бъдещата монография държа да отбележа, че сегашният текст притежава качеството четивност.

12. Лични впечатления

Нямам лични впечатления. Не се познавам с докторантката.

13. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати.

Смятам, че трудът и приносите в него могат да се ползват в обучението на студентите по политически науки и най-нова история. Определени поуки и знания могат да извлекат и действащите политически елити. Систематизираните знания винаги могат да помогнат за по-верни решения в политиката.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички изисквания на „Закона за развитие на академичния състав” в Република България (ЗРАСРБ), „Правилника за прилагане на ЗРАСРБ” и съответния „Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Дисертационният труд показва, че докторантката Наталия Красиминова Цветанова – Чилингирова притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност „Политология“ като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята положителна оценка за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Наталия Красиминова Цветанова – Чилингирова в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.3. Политически науки, докторска програма „Политически науки“.

10.02.2025. г.

Рецензент:

(подпис)

Проф.дн Тодор Галунов.....

(ак. дл., н. ст., име, фамилия)